Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus
Erityisasiantuntija Mikko Mähönen

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asia: HE 176/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työttömien opiskelua ja työttömyysturvaoikeutta koskevaksi lainsäädännöksi

Asiantuntijalausunto

Yleisiä huomioita esityksestä

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti hallituskaudella toteutetaan jatkuvan oppimisen parlamentaarinen uudistus. Kokonaistarkastelussa tulee ottaa huomioon koko koulutuspolun koulutuksen tarjonnan ja rahoituksen, sosiaaliturvan, muutosturvan, työttömyysturvan, omaehtoisen ja työvoimapoliittisen koulutuksen sekä osaamisen tunnistamisen niveltäminen uuteen järjestelmään. Tarkoituksena on parantaa erityisesti heikoimmassa asemassa olevien mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen.

Nyt lausunnolla olevassa hallituksen esityksessä pitäisi huomioida erityisesti heikot perustaidot omaavien mahdollisuudet sekä tarve osaamisen kehittämiseen ja kestävään työllistymiseen mutta myös ratkaisujen pidemmän tähtäimen työllisyysvaikutukset.

On huomattava, että osaamisen kehittäminen työttömyysetuudella tuettuna edellyttää jo nykytilanteessa aina TE-toimiston toteamaa koulutustarvetta. TE-toimiston arvioinnissa harkitaan myös sitä parantaisiko koulutus oleellisesti työnhakijan työllistymismahdollisuuksia ja onko opiskelu työvoimapoliittisesti tarkoituksenmukaisin keino parantaa työnhakijan ammattitaitoa ja mahdollisuuksia saada työtä tai säilyttää työpaikka.

Työnhakijoiden työllistymisen esteenä on usein vanhentunut tai kokonaan puuttuva ammatillinen osaaminen. Erityisesti perustaidoiltaan heikoille tai pelkän peruskoulun tai yleissivistävän koulutuksen varassa oleville tulee mahdollistaa mahdollisimman vapaa opinto-oikeus lyhyisiin, työelämälähtöisiin koulutuksiin, joita voi suorittaa työttömyysetuudella tuetusti, lyhytkestoisten opintojen TTL-säädännön nojalla tai sivutoimisesti.

Työnhakijoiden opiskelumahdollisuuksien helpottaminen ja erityisesti opintojen aikaista työttömyysetuusoikeutta koskevan lainsäädännön selkeyttäminen sekä yksinkertaistaminen on palvelukeskuksen näkökulmasta erittäin kannatettavaa. Yleisesti toteamme kuitenkin, että nykyinen esitys ei ole vielä riittävä ratkaisemaan työttömien työnhakijoiden haasteita hakeutua ja pysyä sellaisessa työelämälähtöisessä koulutuksessa, joka parantaa olennaisesti työllistymismahdollisuuksia.

Työttömyysetuusoikeuteen heikentävästi vaikuttavat opinnot tulee määritellä TTL:ssa tyhjentävästi, yksinkertaisesti sekä mahdollisimman vähän tulkintaa vaativasti tulkitsijoiden määrän sekä alueellisten eroavaisten päätöslinjausten vuoksi ennustettavuuden lisäämiseksi.

Lausuttavaa luonnoksen työttömyysturvalakia koskevista muutosesityksistä

Työelämälähtöisen kouluttautumisen mahdollisuuksien kannalta on erityisen tärkeää, että työttömyysturvalaki on mahdollisimman selkeä sekä yksinkertainen opintojen aikaisten työttömyysetuuksien näkökulmasta. Kannatamme esitystä pää- ja sivutoimisuuden arvioinnista opintojen laajuuden perusteella tiettyjen erikseen määriteltyjen opintojen osalta, lisäyksin, ettei sivutoimisuutta pitäisi joutua arvioimaan avoimen korkeakoulun, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tai vapaan sivistystyön opintojen osalta.

Lausuttavaa työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisia opintoja opiskelevien palveluprosessista ja työnhakuvelvollisuudesta

Omaehtoisten opintojen aikaista työnhakuvelvollisuutta tulee vielä arvioida uudelleen. Omaehtoisesti työttömyysetuudella opiskelevien työnhakuvelvollisuus ei ole tarkoituksenmukaista tiettyjä opintoja opiskelevien osalta, eikä TE-toimistojen tai kuntakokeiluiden henkilöstön resurssien tehokasta käyttöä pohjoismaisen työnhakumallin mukaisesti.

Pelkän perusasteen suorittaneiden työllisyysaste laskee jatkuvasti. Vielä heikommat työllistymisedellytykset ja -mahdollisuudet ovat henkilöillä, joilta puuttuu perusasteen tai sitä vastaava koulutus. Pidämme perusteltuna työnhakuvelvollisuuden poikkeamaa koskien sekä JTYPL:n että KotoL:n mukaista omaehtoista luku- ja kirjoitustaidon koulutusta, mutta katsomme, että poikkeamaa tulisi laajentaa koskien muitakin erittäin heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä. Työelämälähtöisiä ja työllistymismahdollisuuksia parantavia opintoja työttömyysetuudella tuetusti opiskelevilla ei tulisi olla lainkaan työnhakuvelvollisuutta peruskoulutusta aikuiskoulutuksena opiskelevien, ammatillista perustutkintoa vailla olevien ammatillisia perusopintoja opiskelevien tai heikot perustaidot omaavien osalta. Työnhakuvelvollisuus voi pakottaa ko. opintoja opiskelevan keskeyttämään sellaiset opinnot, jotka oleellisesti parantaisivat työllistymismahdollisuuksia ja työuria pysyvästi ja pidemmällä aikavälillä. Lisäksi riskinä on vähemmän tuottavien lyhyiden ja epäsäännöllisten työsuhteiden ketju, joka ei taloudellisesti mahdollistaisi sellaista osaamisen kehittämistä, jolla olisi pidemmällä aikavälillä paremmat työllisyys- ja tuottavuusvaikutukset.

Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen oleellisina tavoitteina on, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden 25–64-vuotiaiden määrä ja osuus kasvaa, ja perusasteen jälkeistä tutkintoa vailla olevien 25–64-vuotiaiden määrä ja osuus vähenee. Esitys on edellisen perusteella näiltä osin ristiriitainen jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen tavoitteiden kanssa.

Lisäksi työttömyysturvalain ja JTYPL:n yhdistelmässä on edelleen sellaisia väliinputoamisen mahdollisuuksia korvauksettoman määräajan kannalta, jotka voivat aiheuttaa tilanteen, jossa opiskelija aloittaa kannattamattomat työt, päättää opintonsa ja aloittamiensa töiden päättymisen yhteydessä menettää sekä työttömyysetuutensa että mahdollisuutensa jatkaa opintojaan työttömyysetuudella tuetusti.

Lausuttavaa opiskelua koskevasta työttömyysturvan käsittelyprosessista

JATKUVAN OPPIMISEN JA TYÖLLISYYDEN PALVELUKESKUS
Postiosoite: PL 380 00531 Helsinki
Käyntiosoite: Hakaniemenranta 6 00530 Helsinki
Puhelin: +358 295 331 000
kirjaamo@jotpa.fi
www.jotpa.fi

Opintojen sivutoimisuuden määritelmän tulee olla tarkempi. Kannatamme esitystä pää- ja sivutoimisuuden arvioinnista opintojen laajuuden perusteella tiettyjen erikseen määriteltyjen opintojen osalta, lisäyksin, ettei sivutoimisuutta pitäisi joutua arvioimaan avoimen korkeakoulun, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tai vapaan sivistystyön opintojen osalta.

Työttömyysturvan selvityspyyntöprosessin mukaisesti selvitettäviä opintoja tulisi olla ainoastaan päätoimisuuden määritelmän mukaiset opinnot. Nykyisellään sekä TE-toimisto että kunnat selvittävät opintoja liian matalalla kynnyksellä. Tämä voi työttömyysturvan käsittelyjonoista riippuen johtaa jopa 2-3 kuukauden selvitys- ja päätösaikaan, jolloin työnhakijan työttömyysetuuden maksatus on täysin maksavan tahon harkinnassa ja tosiasiallisesti työttömyysetuuden maksatusta ei tapahdu ennen käsittelevän yksikön päätöstä.

Huomioimme lisäksi, että TTL:ssa tulisi vielä täsmentää, mitä tarkoittavat muut kuin TTL:ssa säädetyt opinnot vs. ammatillisia valmiuksia antavat opinnot, jotta opiskelua koskevan työttömyysturvan käsittelyssä vältytään epätasaisilta tulkinnoilta ja työnhakijoiden oikeusturva opintojen osalta varmistetaan.

JATKUVAN OPPIMISEN JA TYÖLLISYYDEN PALVELUKESKUS

Postiosoite:
PL 380
00531 Helsinki

Käyntiosoite:
Hakaniemenranta 6
00530 Helsinki

Puhelin: +358 295 331 000
kirjaamo@jotpa.fi
www.jotpa.fi